

Księgowość gospodarstw rodzinnych i jej przydatność w podejmowaniu decyzji produkcyjnych

Wstęp

Podstawą racjonalnego działania w prowadzeniu jednostki rolniczej jest szybka i rzetelna informacja. Jednym z najważniejszych źródeł informacji dla procesu decyzyjnego jest rachunkowość. Dotychczas obowiązkiem prowadzenia rachunkowości dla celów podatkowych i kontrolnych objęte były gospodarstwa rolnicze wielkoobszarowe mające osobowość prawną, czyli były państwowe gospodarstwa rolne, rolnicze spółdzielnie produkcyjne oraz gospodarstwa prowadzące działy specjalne produkcji rolniczej. Właściciele gospodarstw rodzinnych i dzierżawcy gospodarstw skarbowych nie mają natomiast obowiązku prowadzenia rachunkowości finansowej. W gospodarstwach indywidualnych, jak i gospodarstwach dzierżawców, zaangażowany jest coraz większy kapitał, a postępująca specjalizacja i rozwój nowych technologii wymagają, aby właściciel lub dzierżawca uważnie śledził proces produkcyjny, analizował osiągnięte rezultaty produkcyjne i finansowe oraz ponoszone koszty. Analiza uzyskanych wyników powinna pozwolić na podejmowanie takich decyzji, które umożliwią rozwój gospodarstwa.

Właściciel lub dzierżawca powinien mieć możliwość przeprowadzenia oceny stanu majątkowego i finansowego przedsiębiorstwa. Informacje z tego zakresu będą prawdziwe i rzetelne, jeżeli będą pochodziły z poprawnie pod względem merytorycznym prowadzonej rachunkowości. Wariant rachunkowości powinien być zgodny z wymogami obowiązującymi w polskim prawodawstwie dotyczącym sposobu prowadzenia rachunkowości, jak i ze standardami obowiązującymi w Unii Europejskiej. Ponadto, wariant ten powinien być wykorzystywany zarówno przez właściciela gospodarstwa, jak i władze skarbowe. Należy podkreślić, że polityka podatkowa jest instrumentem polityki gospodarczej, a kryteria podatkowe nie zawsze są identyczne z kryteriami oceny ekonomicznej podmiotu gospodarczego. Wyniki rachunkowe dla celów podatkowych nie mogą być w pełni przyjmowane jako dane do analizy porównawczej gospodarstw i przygotowywania kalkulacji. Jednak nie należy na tej podstawie sądzić, że istnieją zasadnicze sprzeczności między wymaganiami rolników a wy-

maganiem władz skarbowych wobec księgowości. Prawny obowiązek prowadzenia księgowości w celu obliczenia dochodu może być też silnym bodźcem do prowadzenia księgowości w ogóle.

Celem opracowania jest określenie przydatności prowadzenia rachunkowości w gospodarstwach indywidualnych do oceny uzyskiwanych wyników produkcyjno-ekonomicznych (analiza *ex post*), a na tej podstawie do podejmowania decyzji na przyszłość.

Właściciel gospodarstwa rodzinnego powinien wybrać taki wariant księgowości, który pozwoli na ewidencję przebiegu produkcji najmniejszym nakładem sił i środków. Księgowość powinna służyć przede wszystkim rolnikowi. Zapisy i ich ocena tracą swoją wymowę, jeśli będą służyły jedynie nadrzędnym celom polityki rolnej, podatkowej lub polityki związanej z interesami określonych grup zawodowych. Jeśli ewidencja księgowa będzie traktowana jako instrument kierowania i zarządzania gospodarstwem, to rolnik będzie zainteresowany jej prowadzeniem. W tym przypadku będzie odnosił określone korzyści, związane zwłaszcza z ułatwieniem podejmowania decyzji.

Efektywne wykorzystywanie rachunku kosztów pełnych i zmiennych w rodzinnych gospodarstwach rolniczych utrudnia brak ujednoczonego, obejmującego wszystkie albo większość gospodarstw, systemu ewidencji księgowej. Według danych MRiGŻ, w Polsce funkcjonuje około 25 różnych systemów rachunkowości. Jednak aż w dziewięciu województwach (według poprzedniego podziału administracyjnego kraju) w ogóle nie prowadzono ewidencji księgowej w gospodarstwach rodzinnych. Dodatkowym problemem był brak pełnego wykorzystywania ustawy o rachunkowości. Często zapisy w książkach budziły wątpliwości, gdyż były dokonywane bez posiadania dokumentów pierwotnych. Rozliczeń i zamknięć rocznych dokonywano według różnych algorytmów, a więc uzyskiwane wyniki były trudno porównywalne. W wielu przypadkach zbierane dane, ze względu na brak możliwości dokonania zamknięcia danego okresu, nie były do końca wykorzystywane.

Ustawa o rachunkowości¹ w artykule 2, punkt 1, ustęp 7 przewiduje, że jednostki gospodarcze, które uzyskują subwencje lub dotacje z budżetu państwa, budżetów powiatów, gmin lub funduszy celowych, obowiązane są prowadzić rachunkowość. Prowadzeniem rachunkowości powinny zatem być objęte, zgodnie z wymogami, szczególnie te gospodarstwa rodzinne, które korzystają ze środków finansowych Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR). Powinny to być również gospodarstwa wysokotowarowe,

¹ Ustawa o rachunkowości z 29 września 1994 r. (DzU nr 121 z 19 listopada 1994 r., poz. 591).

o dużej powierzchni użytków rolnych i wysokiej intensywności produkcji. W tym celu podjęto prace nad opracowaniem i wdrożeniem zunifikowanego systemu rachunkowości gospodarstw rolniczych. Liczba gospodarstw objętych tym systemem, w stosunku do wszystkich gospodarstw w Polsce, jest bardzo mała, w dużym stopniu uzależniona od możliwości finansowych ARiMR oraz jej kadr. Nie dokonując oceny zunifikowanej rachunkowości dla gospodarstw rodzinnych, należy stwierdzić, że jej przydatność w zasadzie ogranicza się do oceny efektywności zaciągniętego kredytu. Wariant rachunkowości zunifikowanej w zasadzie przydatny jest tylko dla tych celów. Umożliwia on jednak jedynie ocenę całego gospodarstwa. Jest więc głównie przydatny dla celów odbiorców zewnętrznych.

Przydatna dla celów podejmowania decyzji w gospodarstwie rolniczym księgowość powinna dostarczać informacji o opłacalności poszczególnych produktów (nadwyżka bezpośrednia²), jak i o poziomie wygospodarowanego wyniku finansowego dla gospodarstwa rodzinnego jako całości. Ponadto, powinna ona dostarczać informacji w mierniku naturalnym, dotyczących poziomu pło-
nów, wydajności jednostkowych zwierząt, zużycia pasz itp. Dane te są podstawą do analiz o charakterze produkcyjnym i ekonomicznym oraz mogłyby dostarczać rzeczywistych informacji pomocnych w analizie i planowaniu.

Podkreślenia wymaga fakt istnienia bariery psychologicznej wśród rolników, która ogranicza zainteresowanie rolników prowadzeniem księgowości w gospodarstwach rodzinnych. Mimo historycznego potwierdzenia przydatności prowadzenia księgowości, rolnik nie ma gwarancji, że wysiłek włożony w prowadzenie rachunkowości będzie wpływał na wyższe dochody z gospodarstwa rolniczego [Manteuffel 1981]. Można jednak stwierdzić, że rachunkowość może być bardzo potrzebna rolnikowi. Z jakichś powodów rolnicy polscy jeszcze nie odczuwają potrzeby prowadzenia rachunkowości w dostatecznym stopniu. Może to wynikać z nieświadomości, że w bardzo zmieniającym się otoczeniu gospodarstwa posiadanie informacji liczbowych jest przydatne do podejmowania decyzji.

² Nadwyżka bezpośrednia jest rozumiana jako różnica pomiędzy wartością produkcji potencjalnie towarowej a ponoszonymi kosztami zmiennymi lub bezpośrednimi.

Charakterystyka wariantu księgowości dla potrzeb podejmowania decyzji

Proponowany wariant księgowości skomputeryzowanej „ROLIN” lub „ROLIN 2000”³ oparty jest na księgowości analitycznej i wymaga inwentaryzacji majątku na początek i na koniec roku oraz bieżącej ewidencji i księgowania zdarzeń gospodarczych. Bieżące prowadzenie zapisów i księgowania wymaga wizytowania gospodarstwa przez doradcę co najmniej raz w miesiącu. Dane źródłowe gromadzone przez rolnika muszą być rzetelne, szczegółowe i zbierane na bieżąco. Spełnienie tych wymogów jest podstawowym warunkiem do prawidłowego księgowania zdarzeń i uzyskania prawdziwych wyników ekonomicznych gospodarowania. Materiały niekompletne, niestarannie przygotowane, mogą być przyczyną błędnych ustaleń i wniosków, a następnie niewłaściwych decyzji.

Prowadzenie księgowości w gospodarstwach rodzinnych z wykorzystaniem programu księgowego „ROLIN” odbywa się na podstawie książek rachunkowych do ewidencji zdarzeń gospodarczych. W tym celu zostały opracowane dwie książki rachunkowe [Bernacki 1998]. Książka pierwsza przeznaczona jest do zaewidencjonowania podstawowych informacji o gospodarstwie, rolniku i jego rodzinie. Ponadto, w części pierwszej ujęta jest inwentura pełna na początek okresu obrachunkowego, którym jest rok kalendarzowy. W książce tej prowadzona jest ewidencja zdarzeń gospodarczych w pierwszym półroczu. Zakończona jest ona inwenturą niepełną, dotyczącą posiadanych środków obrotowych na 30 czerwca każdego roku. Książka druga zawiera również ewidencję zdarzeń gospodarczych w układzie półrocznym, przy czym część ta kończy się inwenturą pełną na 31 grudnia. Załącznikiem do powyższych książek jest komentarz i plan kont dla gospodarstw rodzinnych oraz instrukcja obsługi programu komputerowego.

Zebrane w ww. książkach dane są księgowane przy wykorzystaniu programu skomputeryzowanej księgowości dla gospodarstw rodzinnych „ROLIN”. Dane osobowe właściciela gospodarstwa rodzinnego mogą być utajnione, poprzez nadanie gospodarstwu kodu składającego się z numeru gospodarstwa i gminy, w której znajduje się gospodarstwo, oraz numeru województwa. Program ten pozwala na określenie efektywności poszczególnych rodzajów dzia-

³ Przygotowana jest kolejna, udoskonalona wersja programu rachunkowości „ROLIN 2000” oraz opracowywany jest program „ROLIN 2000 – ANALIZA”. Programy spełniają wymogi ustawy o rachunkowości.

łałości produkcyjnej, np. pszenicy, ziemniaków itp., jak i całego gospodarstwa. Do celów ewidencyjnych i przeprowadzenia analizy wyników gospodarstw przyjęto podział kosztów całkowitych na koszty zmienne i stałe.

Na koniec roku rolnik uzyskuje szereg wskaźników, informujących o poziomie wyposażenia gospodarstwa w środki produkcji i o efektywności produkcji. Rolnik otrzymuje między innymi dane dotyczące wartości środków trwałych, poziomu i struktury zużytych środków obrotowych oraz kosztów całkowitych, zużytych pasz treściwych i nawozów mineralnych. Pozostałe uzyskane informacje dotyczą uzyskiwanych plonów, wydajności jednostkowych zwierząt itp. Program oblicza nadwyżkę bezpośrednią dla produktów towarowych oraz dochód rolniczy dla gospodarstwa. Umożliwia także obliczenie kategorii produkcji końcowej brutto i netto z podziałem na produkcję roślinną i zwierzęcą. Na podstawie struktury osiąganych nadwyżek bezpośrednich dla poszczególnych rodzajów działalności produkcyjnej można określić kierunek produkcji gospodarstwa. Przeliczenie nadwyżek bezpośrednich z produkcji roślinnej na jeden hektar uprawy, a z produkcji zwierzęcej na jeden hektar głównej powierzchni paszowej, umożliwia porównanie i analizę uzyskiwanych wyników dla prowadzonej działalności produkcyjnej z jednego hektara użytków. Wymienione dane mogą być uzyskiwane przez rolnika na początku kolejnego roku obrachunkowego. Istotną cechą programów „ROLIN” i „ROLIN 2000” jest elastyczność, pozwalająca na ich bieżącą modyfikację.

W ramach komputerowego programu księgowości „ROLIN” przygotowano program analizy statystycznej „ROLIN – ANALIZA”. Program ten współpracuje i korzysta z danych obliczonych przy wykorzystaniu programu księgowego „ROLIN”. Program „ROLIN – ANALIZA” umożliwia analizę każdego gospodarstwa na tle wybranych grup gospodarstw rodzinnych prowadzących rachunkowość w systemie „ROLIN”. Jako kryterium podziału gospodarstw na grupy można przyjąć powierzchnię użytków rolnych gospodarstwa, wartość produkcji końcowej netto lub wartość dochodu rolniczego gospodarstwa w przeliczeniu na jednostkę powierzchni.

W trakcie roku rolnicy otrzymują także wydruki przepływów gotówkowych, które mogą analizować samodzielnie lub razem z doradcą. Prowadzona księgowość umożliwia uzyskanie informacji o wpływach i wydatkach za dowolny okres roku, tzn. dekadę, miesiąc, kwartał itp. Informacje te są niezbędne do określenia płynności finansowej gospodarstwa rodzinnego. Po zakończeniu roku obrachunkowego wszyscy rolnicy otrzymują pełne wydruki z wynikami produkcyjnymi i ekonomicznymi własnego gospodarstwa. Dane analityczne mogą być wykorzystane przez rolników do planowania działalności na rok następny oraz dla prognozowania modelu rozwoju gospodarstwa.

Przykład analizy gospodarstw

Analizę uzyskanych wyników produkcyjno-ekonomicznych gospodarstw rodzinnych o powierzchni ogólnej powyżej 15 ha wykonano dla trzech wydzielonych grup gospodarstw. Jako kryterium podziału przyjęto poziom uzyskanego dochodu rolniczego w zł na 1 ha użytków rolnych. Pierwsza grupa obejmuje 25% gospodarstw o niskim poziomie dochodu rolniczego. Grupa gospodarstw o średnim poziomie dochodu rolniczego obejmuje 50% badanych gospodarstw rodzinnych, natomiast pozostałych 25% gospodarstw charakteryzowało się wysokim dochodem rolniczym. Przeprowadzona analiza pozwala porównywać każde z gospodarstw z wydzielonymi ich grupami. Na podstawie posiadanych danych rolnik może ocenić wyposażenie, organizację oraz wyniki swego gospodarstwa na tle analizowanych grup. W opracowaniu do porównań przyjęto gospodarstwo o najwyższym poziomie dochodu rolniczego na 1 ha użytków rolnych.

Podstawowe informacje o analizowanym gospodarstwie oraz o wydzielonych grupach przedstawiono w tabeli 1. Gospodarstwa te różniły się pod względem obszaru użytków rolnych. Największe były gospodarstwa o średnim poziomie dochodu rolniczego (21,2 ha). Natomiast przeciętna powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach o wysokim dochodzie rolniczym była o 2,4 ha niższa. Grupa gospodarstw o niskim dochodzie była znacznie mniejsza obszarowo (13,6 ha).

Tabela 1

Ogólne informacje o analizowanych gospodarstwach

Wyszczególnienie	Poziom dochodu rolniczego gospodarstw			Analizowane gospodarstwo
	niski	średni	wysoki	
Liczba gospodarstw	5	10	5	1
Obszar użytków rolnych w ha	13,6	21,2	18,8	18,2
Wskaźnik bonitacji gleb	1,69	1,77	1,83	1,88
Udział trwałych użytków zielonych w strukturze użytków rolnych w %	12,8	8,5	5,1	3,6
Liczba osób pełnosprawnych na gospodarstwo	3,3	3,0	2,9	2,8
Wartość środków trwałych w zł/ha UR	5522	5385	6440	6287
	100,0	97,5	116,6	113,9
Wartość zużytych środków obrotowych i usług w zł/ha UR	627	758	945	1014
	100,0	120,9	150,7	161,7
Wartość zużytych środków obrotowych i usług z zakupu w zł/ha UR	151	304	455	533
	100,0	201,3	301,3	353,0

Źródło: Obliczenia własne na podstawie wyników rachunkowości gospodarstw rodzinnych uzyskanych przy wykorzystaniu programu komputerowego „ROLIN” oraz „ROLIN – ANALIZA”.

Wybrane do analizy gospodarstwo o najwyższym poziomie dochodu rolniczego posiadało powierzchnię 18,2 ha użytków rolnych. Udział trwałych użytków zielonych w strukturze użytków rolnych w tym gospodarstwie był niski i wynosił 3,6%. W analizowanych grupach gospodarstw udział trwałych użytków zielonych w strukturze użytków rolnych spadał w miarę wzrostu poziomu dochodu rolniczego na 1 ha użytków rolnych gospodarstwa.

Wydzielone grupy gospodarstw nie różniły się pod względem jakości gleb oraz liczby osób pełnosprawnych na gospodarstwo. Znaczne różnice stwierdzono natomiast w zakresie wartości produkcyjnych środków trwałych oraz zużytych środków obrotowych i zakupowanych usług produkcyjnych. W badaniach pominięto wartość budynku mieszkalnego, jak również koszty utrzymania gospodarstwa domowego rolnika i jego rodziny. Uwzględniono jedynie wartość pobranych z gospodarstwa przez rolników produktów na spożycie własne. Produkty te powiększają dochód rolniczy.

W tabeli 1 przedstawiono także procentowe zmiany poziomu wybranych wskaźników. Grupę gospodarstw o niskim dochodzie rolniczym przyjęto za 100%. Gospodarstwa o wysokim dochodzie rolniczym charakteryzowały się najwyższym wyposażeniem w trwałe środki do produkcji (6440 zł/ha użytków rolnych). Wyposażenie tych gospodarstw w środki trwałe było o 918 zł/ha użytków rolnych wyższe niż gospodarstw o dochodzie niskim. Gospodarstwo analizowane charakteryzowało się wyposażeniem w środki trwałe na poziomie 6287 zł/ha. Zbliżone zależności miały miejsce w przypadku poziomu zużycia środków obrotowych i zakupionych usług. Wartość zużytych środków obrotowych w gospodarstwie o najwyższym dochodzie rolniczym była o 61,7% wyższa niż w gospodarstwach o dochodzie niskim. Była ona również wyższa o 256 zł/ha UR aniżeli w gospodarstwach o dochodzie średnim.

Duże różnice występowały w badanych gospodarstwach w wartości zużytych środków obrotowych z zakupu i usług produkcyjnych (tab. 1). W gospodarstwach o najwyższym dochodzie rolniczym była ona o 253% wyższa w porównaniu z gospodarstwami o dochodzie niskim. Jest to ważna różnica, ponieważ zbyt małe zużycie środków obrotowych i usług w gospodarstwie może doprowadzić do zmniejszenia wyniku gospodarowania wskutek niepełnego wykorzystania posiadanych środków trwałych.

Wartość zużywanych środków obrotowych decyduje o rozmiarach produkcji i jej efektywności. Stanowi ona właściwą miarę intensywności procesów wytwórczych. Podczas gdy ilość i jakość trwałych środków produkcji znajdujących się w gospodarstwie wytycza granice możliwości produk-

cyjnych, to ilość produkcyjnych środków obrotowych zużytych w procesach wytwórczych decyduje o wykorzystaniu tej mocy, a w konsekwencji o wielkości uzyskanej produkcji. Zdaniem Moszczeńskiego [1947], zużyte środki obrotowe są krwiobiegiem gospodarstwa i decydują w dużym stopniu o intensywności produkcji.

W tabeli 2 przedstawiono wybrane podstawowe wskaźniki produkcyjne i ekonomiczne, charakteryzujące efekty działalności badanych gospodarstw. Można stwierdzić, że wszystkie wskaźniki w gospodarstwie o najwyższym poziomie dochodu rolniczego były korzystniejsze niż w trzech wydzielonych grupach. Szczególnie ważna była różnica w produkcji końcowej brutto i netto, nadwyżce bezpośredniej, jak i w poziomie uzyskanego dochodu rolniczego. Gospodarstwa o niskim dochodzie rolniczym, najmniejsze obszarowo, charakteryzowały się najniższymi wskaźnikami produkcji na 1 ha użytków rolnych.

Tabela 2

Wybrane wskaźniki ekonomiczne

Wyszczególnienie	Poziom dochodu rolniczego gospodarstw			Analizowane gospodarstwo
	niski	średni	wysoki	
Produkcja końcowa brutto w zł/ha UR	1551 100,0	1949 125,7	2541 163,8	2979 192,1
Produkcja końcowa netto w zł/ha UR	1253 100,0	1356 108,2	1806 144,1	2030 162,0
Nadwyżka bezpośrednia w zł/ha UR	709 100,0	933 131,6	1169 164,9	1322 186,5
Relacja środków obrotowych do trwałych	0,11 100,0	0,14 127,3	0,15 136,4	0,17 154,5
Koszty pośrednie w zł/ha UR	363 100,0	297 81,8	279 76,9	237 65,3
Dochód rolniczy w zł/ha UR	443 100,0	619 139,7	857 193,5	1050 237,0
Stopa dochodu rolniczego	0,07 100,0	0,09 228,6	0,12 171,4	0,14 200,0

Źródło: Jak w tabeli 1.

W gospodarstwie o najwyższym dochodzie rolniczym relacja środków obrotowych do trwałych była najwyższa (0,17), gdyż na przykład na 1000 zł wartości produkcyjnych środków trwałych przypadało 170 zł wartości zużytych w procesie produkcji środków obrotowych. Wskaźnik ten w analizowanym gospodarstwie był o 54,5% wyższy niż w grupie gospodarstw o niskim oraz o 13,3% wyższy niż w gospodarstwach o wysokim dochodzie rolniczym.

W analizowanym gospodarstwie koszty pośrednie na 1 ha użytków rolnych stanowiły jedynie 65,3% ich poziomu w porównaniu z grupą gospodarstw o dochodzie niskim. Obciążenie produkcji tymi kosztami w analizowanym gospodarstwie było więc najniższe. Miało to związek z uzyskaniem przez gospodarstwo najwyższego dochodu rolniczego (wyższy o 137,0% w porównaniu z gospodarstwami o niskim dochodzie).

Wskaźnik stopy dochodu rolniczego, obliczany jako relacja dochodu rolniczego do zaangażowanych środków obrotowych i trwałych, jest odpowiednikiem stopy zysku obliczanego w gospodarstwach z najemną siłą roboczą. Wskaźnik ten, podobnie jak pozostałe wskaźniki, był wyraźnie wyższy w analizowanym gospodarstwie (0,14), nawet 2-krotnie w stosunku do gospodarstw o niskim dochodzie (0,07). W tym gospodarstwie zatem 1000 zł zaangażowanych w majątek trwałe i obrotowy pozwoliło na uzyskanie 140 zł dochodu rolniczego.

Wnioski

Istnieje uzasadniona potrzeba prowadzenia księgowości w gospodarstwach rodzinnych, przydatnej do podejmowania decyzji. Na podstawie przedstawionych w opracowaniu założeń i zasad wariantu księgowości „ROLIN” oraz przeprowadzonej analizy wyników rachunkowości gospodarstw można sformułować następujące wnioski:

1. Przyjęty wariant księgowości w gospodarstwach rodzinnych dostarcza informacji o wynikach produkcyjno-ekonomicznych gospodarstwa rolniczego, a na tej podstawie umożliwia rolnikom podejmowanie decyzji produkcyjnych zarówno długo-, jak i krótkookresowych.
2. Gospodarstwo, które uzyskało najwyższy dochód rolniczy, charakteryzowało się najwyższym poziomem zużytych środków obrotowych (w tym także z zakupu). Nasylenie produkcyjnych środków trwałych strumieniem zużytych środków obrotowych było w nim najwyższe, a obciążenie produkcji kosztami pośrednimi najniższe. Charakteryzowało się ono również najwyższym wskaźnikiem stopy dochodu rolniczego.
3. Rachunkowość powinna być prowadzona we wszystkich gospodarstwach, ale najbardziej jest potrzebna w gospodarstwach (przedsiębiorstwach) rozwojowych, o wysokim poziomie intensywności produkcji, wysokotowarowych, o dużej powierzchni i skali produkcji.

Literatura

- BERNACKI A., 1998: *Rejestr zdarzeń gospodarczych dla gospodarstw rodzinnych prowadzących rachunkowość, cz. I i II, ROLIN 2000*. Wydawnictwo „Fundacja Rozwój SGGW”, Warszawa.
- BERNACKI A., WASILEWSKI M., 1996: Utilization of the „Rolin” computer accountancy system variant in family holdings. *Annals of Warsaw Agricultural University – SGGW* nr 32, Warsaw.
- BERNACKI A., WASILEWSKI M., 1997: Ewidencja inwentarza żywego w gospodarstwie rolniczym. *Rachunkowość* nr 12, Warszawa.
- MANTEUFFEL R., 1981: *Ekonomika i organizacja gospodarstw rolniczych*. PWRiL, Warszawa.
- MEIMBERG P., 1971: *Rachunkowość rolnicza*. PWRiL, Warszawa.
- MOSZCZEŃSKI S., 1947: *Rachunkowość gospodarstw wiejskich*. PINGW, Warszawa.
- WASILEWSKI M., 1998: Rachunek kosztów pełnych i zmiennych w rodzinnych gospodarstwach rolniczych. [W:] *Rachunkowość menedżerska w zarządzaniu jednostkami gospodarczymi*. Materiały na konferencję naukową – Uniwersytet Szczeciński, Akademia Rolnicza w Szczecinie, Szczecin.

Family farm accountancy and its appropriateness in making decision on production

Abstract

In this paper the author evaluated the suitability of accounting books keeping at family farms level considering an analysis of production and economic effects as well as decision-making process. This is the case of an accountancy scenario ”Rolin”.

Author states that there is merited need for book keeping in private farms, mainly in commercial farms i.e. farms which market the bulk of their production and which note large production scale and high level of production intensity.

On the basis of proposed method of on-farm analysis, it was found out that the holding obtained the highest level of farm income had maximal level of variable resources input. Additionally, both the farm income rate and the degree of covering of productive real fixed assets by flow of used variable means were the highest in the holding under consideration. Furthermore, indirect costs per output were the lowest in the holding generating the highest farm income.